

Cartesius sorti i Örebro

NYA BÖCKER

Kropp och själ. Psykosomatik i praktisk sjukvård. Läkardagarna i Örebro 1996. 291 sidor. Stockholm: Svenska Läkaresällskapet och Spri, 1996. Pris ca 160 kr. ISSN 0284-5342.

Recensent: distriktsläkare Bengt Järhult, Hälsokällan, Kyrkhult/Olofström.

De läkare som inte hade tid, eller av rädsla för temat inte åkte till Läkaresällskapets Örebrodagarna i våras, kan nu försöka ta skadan igen. De många föreläsarna, ett 30-tal, har utifrån programkommitténs i förväg utskickade frågor ställt samman sina föredrag i en trevlig volym.

Forskning och vardagsklinik

Frågetekniken bidrar säkert till att experterna avgränsar sina ämnen relevant och minimerar subspecialitetens fikonspråk samt till att kopplingen mellan forskning och vardagsklinik blir stark. Visst väcker frågor av följande typ läslust: »Vad är psykosomatik?» »Vilken roll spelar psykiska faktorer för immunsystemets normala funktion?», »Vilken enskild samhällsekonomisk åtgärd skulle kunna påverka hälsotillståndet?», »Kan lidandet vara meningsfullt?», »Vad får en flygande holländare att komma i hamn?», »Skall fibromyalgi ses som en avgränsad sjukdom eller som ett individuellt reaktionssätt på stress» etc.

Tvårvetenskapligt synsätt

Det tvärfackliga synsättet illustreras inledningsvis i boken, där flera icke-medicinare från Tema Hälsa och Samhälle i Linköping belyser frågeställningar om hälsa och sjukdom. Bland biologiska perspektiv finns t ex Lars Å Hansons psykoimmunologi, ett ämnesområde som inte existerade när jag gick min universitetsutbildning på 60- och 70-talen.

Särskilt de sjukvårdsinrättningar i Sverige där personalen i smyg hånflinar över att patienten inte har någon »riktig» sjukdom inom »deras» somatiska disciplin, skulle ha utbyte av att se hur nya mekanismer knyter ihop kropp och själ till en odelbar enhet. Uppdelningen i kroppsliga, särskilda psykosomatiska sjukdomar och psykiska tillstånd hör historien till!

I avsnitten om psykologiska och sociala perspektiv finner man bl a professor Bengt Starin från Centrum för folkhälsoforskning i Karlstad, som diskuterar ekonomisk stress, en eufemism för fattigdomens betydelse för sjukdom och hälsa. Sambanden finns på många plan. En tolkning utgår från skambegreppet och vad det betyder för individens självkänsla och till denna kopplad psykisk och fysisk hälsa. Detta är ett exempel på frontforskning av ett annat slag än vad läkare brukar mata media med, genetiska genombrott som betyder intet för folkhälsan eller forskningsrön som påstås i det närmaste ha löst cancergåtan.

Psykosomatik i praktiken

I avsnitten om diagnostik och bemötande är det roligt för mig som allmänläkare att se en disputerad kollega som Tatjana Sivik beskriva psykosomatik i praktiken. Likaså att stifta bekantskap med friskfaktorer – salutogenes. Även om negativismen ibland kan dominera i riskfaktortänkandet visar Gunilla Burell i praktisk handling, beteendemedicinsk behandling av kranskärslsjukdom, mycket positiva resultat. Intervention och behandling belyses ytterligare utifrån olika terapeutiska skolor. Barn respektive bemötande och omhändertagande av personer med kronisk smärta har egna kapitel.

Boken avslutas med fyra nya syndrom, fibromyalgi, kroniskt trötthetssyndrom, amalgamsjuka och elöverkänslighet. Hör de hemma i denna bok? Ja, det tycker jag. Inläggen är föredömligt öppna för olika tolkningar, alltifrån ett ännu okänt agens och biologiska mekanismer till psykologiska förklaringsmodeller. Men åsikterna är delade. Vid Örebrokonferensen försökte aktivister, drabbade av elöverkänslighet, ta över podiet och med demonstrationer markera att de inte såg sina symtom som psykiska eller psykosocialt bestämda. I sista hand speglar deras agerande de attityder sjukvården själv så ofta ger uttryck för, den värdeskalade människan med olika sjukdomar placeras på och behandlas efter.

Insats för läkarkåren

En bra konferens och bok kräver arbete i det tysta. Det finns anledning att uppmärks-

samma Örebrokollegerna, som år efter år gör en insats för hela läkarkollektivet. Det finns många fördelar med att som nu boken med föredragen är färdig till konferensens start. Samtidigt är det synd att diskussioner i anslutning till föredragen, paneldebatter och de spännande kvällssejourerna »Möt experten» inte dokumenteras. Kanske det vore värt att nästa år pröva om konferensdeltagarna fick sin bok som vanligt men per post några veckor senare ett supplement. I Svensk Medicin från Spri och Läkaresällskapet kunde emellertid allt integreras. •

En synskadads kamp mot och med sitt handikapp

Tore Wretö. **En annorlunda värld. Att inte kunna se.** 155 sidor. Stockholm: Fischer & Co, 1996. Pris ca 215 kr. ISBN 91-7054-786-6.

Recensent: universitetslektor Kerstin Norrsell, ögondivisionen, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg.

Boken beskriver en aktiv mans väg från fullt seende till blindhet under loppet av några år. Trots upprepade operationer för näthinneavlossning förlorar han synfunktionen på ena ögat. Men andra ögat är friskt, synen generellt fungerar bra, och största orosmomentet är de återkommande sjukskrivningsperioderna som hindrar honom i hans arbete som akademisk lärare och forskare.

Men så drabbas andra ögat och oron får en annan dimension: ångesten inför det nästan otänkbara, att bli blind. Segt försöker han hålla sig fast vid det inövade, synliga, för att till slut tvingas ge upp. Och därifrån skildrar han den hårda inskolningen i ett nytt liv med helt andra förutsättningar för att finna »ett nytt och annorlunda fäste i tillvaron».

Svårtillgängligt språk

Boken är inte helt lättillgänglig. Språket är litet ålderdomligt med ibland långa me-

ningar och infogade satser. Associationsbanorna är litteraturvetarens, och det krävs betydligt mer än vanlig allmänbildning för att hänga med när författaren kommer in på sina egna fält. Litteraturvetenskaplig sakkunskap hos läsaren är visserligen inte nödvändig, men boken skulle ha blivit mera njutbar om vissa avsnitt avkortats och förenklats.

Lovord och kritik

Styrkan i boken är skildringen av patientens kamp och hans kontakter under sjukdomen och i rehabiliteringsskedet: ögonsjukvården, syncentralen, försäkringskassan, arbetsmarknadsinstitutet, synskadades riksförbund m fl. Han framhäver kunniga »empatiska» individer i dessa organisationer samt inte minst enskilda synskadade.

Han skattar sig lycklig över att leva i en tid då tekniken förbättrat möjligheterna till ett verksamt liv för den synskadade och i ett land där dessa möjligheter står till förfogande.

Men han har också kritik: avsaknad av psykologisk hjälp under sjukdomen, bristande samordning i rehabiliteringsskedet, dålig hänsyn till anhörigas problem, brister i talböcker och -tidningar m m.

Debattinlägg om synskadades villkor

Det ligger nära till hands att jämföra »En annorlunda värld» med en bok från 1960-talet: »I mörko lande» av Brita Oledahl. Båda skildrar ett likartat sjukdomsförlopp, men Oledahl framhäver mer individens inre upplevelser medan Wretö lägger tyngdpunkten på de yttre skeendena.

Detta gör att Oledahls bok mera vänder sig till en allmän läsekrets, om än med tyngdpunkt på synskadade och deras omgivning. Wretös bok är snarare ett inlägg i debatten om synskadades villkor.

Av angivna skäl anser jag att boken främst kan vara värdefull för personer som arbetar inom ögonsjukvård och synrehabilitering samt för sådana som bevakar de synskadades intressen i vårt land. •

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.